

Dr hab. Anna Fidelus prof. UKSW

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Moniki Ewy Trybulskiej

pt. „Doradztwo zawodowe w polskiej szkole”,

przygotowana pod kierunkiem Prof. dr. hab. Zbigniewa Marka

na zlecenie Rady ds. Stopni Naukowych Akademii Ignatianum w Krakowie

Zgodnie z treścią art. 13 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki rozprawa doktorska przede wszystkim powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wskazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedłożona do recenzji praca doktorska zostanie oceniona zgodnie z treścią wskazanego artykułu.

I. Ogólna charakterystyka pracy

Praca doktorska mgr Moniki Ewy Trybulskiej pt. „Doradztwo zawodowe w polskiej szkole”, s. 253 (bez bibliografii i aneksu) uwzględnia bardzo istotny aspekt roli doradztwa zawodowego w programach nauczania polskiej szkoły. Wpisuje się znacząco w istotny obszar badawczy, który mimo iż w ostatnich latach podejmowany jest przez wielu polskich pedagogów, to jednak nie został jeszcze w pełni eksplorowany w analizach doradztwa zawodowego prowadzonego wśród polskiej młodzieży, co stanowi niezwykle walor pracy doktorskiej.

Pierwsze wzmianki o poradnictwie zawodowym w Polsce odnajdujemy już w okresie Odrodzenia, głównie w utworach literackich i publicystycznych. W kolejnych latach elementy doradztwa zawodowego wprowadzono już do szkoły. Podkreślano rolę rodziców w wyborach zawodu dziecka. Z czasem, znaczenie i działalność doradztwa zawodowego zaczęli dostrzegać również psychologowie. Należy jednak podkreślić, że mimo upływu lat efekty aktualnych rozwiązań w tym zakresie nie są wystarczające. Mimo znaczącej historii doradztwa zawodowego nieustannie podejmowana jest dyskusja w obszarze promowania i realizowania działań poradnictwa zawodowego w sposób systematyczny i ciągły. Istnieje potrzeba planowych badań w poszczególnych obszarach złożonego procesu doradztwa zawodowego.

Wraz z pojawieniem się nowych opracowań i rozwiązań wprowadzanych do polskich szkół zmienia się sam sposób rozumienia doradztwa zawodowego, ewoluuje jego ujęcie terminologiczne. Toteż przygotowana rozprawa doktorska ma wyjątkowe znaczenie, gdyż uwzględniono w niej i syntetycznie ujęto ważne kwestie w zakresie doradztwa zawodowego.

Analizowana i eksplorowana przez Doktorantkę problematyka ma istotne znaczenie w wielu płaszczyznach, można choćby wymienić: a) zrozumienie mechanizmów i roli doradztwa zawodowego, b) poznanie uwarunkowań motywujących do wyboru określonej ścieżki zawodowej, czy c) roli nauczycieli w procesie doradztwa zawodowego w szkole. Toteż uzyskane przez Doktorantkę rezultaty badań, a także poczynione przez nią analizy teoretyczne wydają się mieć szerokie znaczenie zarówno teoretyczne, jak i aplikacyjne. Należy podkreślić, że od lat toczący się dyskurs w zakresie specyfiki pracy doradcy zawodowego, treści programowych, sposobów realizacji doradztwa zawodowego oraz zakres zadań pozostaje otwarty. Analizowane są nowe determinanty, poszukiwane są kolejne rozwiązania, które rokują pozytywnie na efektywność działań doradczych. Trzeba pamiętać o konieczności wspierania uczniów w procesie odkrywania własnego potencjału. Jest to niezwykle ważne działanie w procesie edukacji. Z roku na rok wzrasta świadomość o konieczności pracy edukacyjnej opartej właśnie na mocnych stronach uczniów. W szkołach realizowane są różnorodne programy edukacyjne, których celem jest pomoc w podejmowaniu przez uczniów trafnych decyzji zawodowych. Niestety, rozwiązania praktyczne w zakresie doradztwa zawodowego w polskich szkołach nadal wymagają dopracowania systemowego. Dlatego też podnoszone przez Doktorantkę rozważania i badania już na wstępie należy uznać za bardzo istotne z punktu widzenia edukacyjnego, wpisujące się we współczesne – polskie i światowe tendencje.

II. Ocena struktury i strony formalnej pracy

Struktura rozprawy jest logiczna i uporządkowana rzeczowo w czterech rozdziałach tematycznie i spójnie powiązanych z zasadniczą ideą i celami poznawczymi na 253. stronach jednolitego tekstu, wraz z zakończeniem. Opracowanie wieńczy bibliografia uwzględniająca wywiady, akty prawne, literaturę przedmiotu, netografię, spis fotografii, spis schematów, spis tabel.

Część teoretyczna pracy obejmuje rozdział pierwszy *Doradztwo (poradnictwo) zawodowe w polskim systemie edukacyjnym* (ss. 15-91), w którym Autorka kolejno omówiła takie

zagadnienia, jak: geneza doradztwa zawodowego, współczesne rozumienie doradztwa zawodowego i organizacja doradztwa zawodowego.

Natomiast część empiryczna obejmuje metodologiczne założenia własnych badań empirycznych (rozdział II) i rozdział III zatytułowany: *Doradztwo zawodowe z perspektywy nauczycieli* – prezentujący analizę i interpretację badań własnych. Kolejny - rozdział IV pt. *Model doradztwa zawodowego w nurcie pedagogiki towarzyszenia* prezentuje autorski model doradztwa zawodowego oparty na założeniach pedagogiki towarzyszenia.

Pracę domyka Zakończenie będące podsumowaniem badań własnych i zawierające rekomendacje dla praktyki edukacyjnej, bibliografia, źródła (wywiady, akty prawne) literatura przedmiotu, netografia, spis fotografii, spis schematów, a także spis tabel. Na podkreślenie zasługuje imponująca liczba pozycji bibliograficznych wykorzystanych w pracy, która stanowi odzwierciedlenie rozległej, interdyscyplinarnej wiedzy Doktorantki w zakresie prezentowanej problematyki. Praca opatrzona jest wstępem wprowadzającym w problematykę recenzowanej pracy, choć należy zaznaczyć, że w spisie treści pracy nie został on uwzględniony (s.3). Pewna wątpliwość pojawia się w ocenie struktury rozdziału pierwszego i trzeciego. W pierwszym przypadku może warto byłoby rozważyć wyodrębnienie dwóch rozdziałów. Natomiast w drugim przypadku należałoby doprecyzować tytuł rozdziału i podrozdziałów.

Oceniając pracę od strony formalnej, należy nadmienić, że została ona napisana zgodnie z wymogami naukowymi w obszarze nauk społecznych. Autorka w sposób wyczerpujący i uporządkowany przedstawiła omawiane przez nią zagadnienia a zaprezentowane w poszczególnych rozdziałach treści odpowiadają problematyce ujętej w zawartych tytułach. Sposób przedstawienia treści pozwala śledzić tok wyводу Doktorantki a odbiór pracy ułatwiają opracowane tabele i schematy. Praca napisana jest starannym i poprawnym językiem. Zaś używane nazewnictwo i styl określić można mianem klasycznego, ścisłego i precyzyjnego rzemiosła naukowo-badawczego.

III. Dyskurs naukowy nad problematyką rozprawy. Oryginalność rozwiązania problemu naukowego

Recenzowana praca doktorska stanowi istotny wkład w rozwój pedagogiki, głównie pedagogiki pracy w zakresie doradztwa zawodowego, głównie jego znaczenia i miejsca w polskiej szkole. Podjęty przez Doktorantkę problem ma zarówno znaczenie naukowe, jak również aplikacyjne. Obszerne odwołania do historii doradztwa zawodowego w Polsce, prześledzenie zapisów aktów normatywnych obowiązujących w przeszłości i aktualnie, wniknięcie w dokonania naukowe w dziedzinie doradztwa zawodowego, szczególnie w kwestiach ustaleń terminologicznych, sposobów ujmowania rozwoju zawodowego i praktykowania różnych metod, pozwoliło Autorce na wyczerpujące przybliżenie aktualnej sytuacji doradztwa zawodowego w polskiej szkole. Praca jest bardzo cennym opracowaniem głównie dla nauczycieli, którzy w ramach swoich obowiązków prowadzą doradztwo zawodowe w szkole i stanowi ważne na gruncie teoretycznym, empirycznym i aplikacyjnym opracowanie dotyczące doradztwa zawodowego w polskiej szkole. Doktorantka postawiła wiele pytań, które miały przybliżyć do poznania specyfiki doradztwa zawodowego prowadzonego przez nauczycieli.

Zagadnienie, które eksploruje Doktorantka poznawczo i empirycznie należy uznać za oryginalny obszar dociekań naukowych w trzech płaszczyznach:

- 1) Teoretycznej, gdzie Doktorantka dokonała wnikliwej analizy literatury przedmiotu w zakresie doradztwa zawodowego. Oceniając zawartość treściową poszczególnych rozdziałów należy stwierdzić, że najwięcej miejsca poświęciła zagadnieniu wypełniania obowiązku realizacji doradztwa zawodowego w polskich szkołach. Doktorantka wnikliwie przeanalizowała genezę doradztwa zawodowego. Przywołała źródła informujące o rozwoju świadomości społeczeństwa i decydentów edukacyjnych o roli doradztwa zawodowego. Odwołała się do dokumentów oświatowych wyznaczających kierunki działań, orientacji i poradnictwa zawodowego, zadania dla szkół. Analiza dokumentów oświatowych została zaprezentowana na tle systemów politycznych, społecznych, kulturowych, ekonomicznych, a przede wszystkim w kontekście poszczególnych reform oświatowych w Polsce i ogólnych tendencji światowych. W części teoretycznej Autorka zaprezentowała współczesne rozumienie doradztwa zawodowego, ze szczególnym zwróceniem uwagi na bogatą terminologię w obszarze doradztwa zawodowego. Podkreślono wieloznaczność terminu doradztwa zawodowego i dokonano autorskiej syntezy rozumienia tego pojęcia. Doktorantka wyprowadza konstruktywne wnioski bazując na bogatej literaturze polskiej i obcojęzycznej. W tej części – teoretycznej zaprezentowane zostały formy i zakres doradztwa zawodowego, organizacja poradnictwa zawodowego dla dzieci i młodzieży. Autorka dokonała

wnikliwego przeglądu badań w zakresie doradztwa zawodowego w Polsce i na świecie. Zaprezentowana wiedza z pewnością może posłużyć głównie nauczycielom w doskonaleniu kompetencji pomagania oraz zacieśnieniu współpracy z innymi nauczycielami i rodzicami w procesie doradczym. Może to zaowocować profesjonalną pomocą nauczycieli skierowaną do uczniów, która pozwoli wychowankom na kształtowanie potrzebnych umiejętności życiowych, rozwijanie potrzeby świadomego planowania własnego rozwoju i formowania pozytywnej postawy wobec pracy. Lektura tej części pracy bez wątpienia wskazuje na rozległą wiedzę Doktorantki w zakresie pedagogiki pracy. To bardzo cenne, że Doktorantka w sposób uporządkowany przedstawiła treści stanowiące obszar jej analiz naukowych, nadając im logiczny ciąg przyjętego wyводу.

2) Empirycznej, w której Doktorantka przedstawiła założenia badawcze.

W prowadzonych badaniach Autorka przyjęła paradygmat podmiotowo-partycypacyjny, który wyznaczył jakościową strategię badań. Podejmując się realizacji zadania opisanego funkcjonującego w polskiej szkole doradztwa zawodowego Autorka, obok przedstawienia i analizy obowiązujących norm prawnych, podjęła próbę opisu konkretnych przypadków działalności nauczyciela wypełniającego jednocześnie zadania w zakresie doradztwa zawodowego. Podmiotem badań w realizowanym projekcie badawczym jest nauczyciel, który w szkole wypełnia zadania w zakresie doradztwa zawodowego, zaś przedmiotem badań, obok stanu prawnego doradztwa obowiązującego w polskim systemie oświaty, jest doświadczenie nauczycieli w zakresie realizacji zadań z zakresu doradztwa zawodowego, głównie - rozumienie przez nauczycieli samej potrzeby doradztwa zawodowego, postrzeganie jego zasadności oraz stosowania różnorodnych form jego prowadzenia. Celem poznawczym w omawianym projekcie badawczym jest określenie potencjału nauczyciela, który pozwala na realizowanie treści i zadań stawianych przed doradcami zawodowymi w szkole. Celem teoretycznym będącym następstwem dociekań Autorki w obszarze aktualnych, głównie praktycznych rozwiązań w doradzaniu zawodowym w polskiej szkole, jest skonstruowanie autorskiego modelu doradztwa zawodowego. Natomiast celem praktycznym jest przedstawienie propozycji pozwalających na wzmocnienie motywacji nauczycieli do realizacji zadań w zakresie doradztwa zawodowego, zgodnie z zaproponowanym modelem doradztwa zawodowego. Główny problem badawczy: Jak nauczyciele rozumieją swój udział w realizacji zadań w obszarze doradztwa

zawodowego w szkole? Pozwolił Doktorantce na wyznaczenie następujących problemów szczegółowych:

- 1) Jaki jest stan doradztwa zawodowego w szkole?
- 2) Jak realizowane jest doradztwo zawodowe w szkole?
- 3) Kto i w jaki sposób prowadzi zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego w szkole?
- 4) Jak zaangażowani są nauczyciele w zadania doradztwa zawodowego?
- 5) Jakie są relacje doradcy zawodowego ze społecznością szkolną?
- 6) Jak doradca zawodowy powinien być przygotowany do wypełnienia swojej roli?

Dążąc do rozwiązania nakreślonych problemów badawczych Autorka wykorzystała źródła dostępne w postaci dokumentów podających normy funkcjonowania doradców zawodowych m.in. wytyczne Unii Europejskiej oraz polskie normy. Ważnym dokumentem regulującym kwestie poradnictwa zawodowego, z którego również korzystała Autorka jest Ustawa Prawo Oświatowe, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej itp. Ważnym materiałem badawczym są relacje nauczycieli dotyczące praktycznego rozumienia doradztwa oraz form jego udzielania. Autorka przeprowadziła siedem wywiadów z nauczycielkami nauczającymi różnych przedmiotów, a jednocześnie pełniących funkcję doradcy zawodowego. Przestrzegając wszelkich zasad i norm istotnych w prowadzeniu wywiadów narracyjnych, Autorka zrealizowała badania we wrześniu i październiku 2021 roku w nurcie paradygmatu podmiotowo-partycypacyjnego. Doktorantka wnikliwie uargumentowała wybór paradygmatu, odwołując się do podmiotowego charakteru badań, a także konieczności postępowania opartego na poszanowaniu zasad: wolności, równości, prawdy, pomocniczości, sublimacji, prewencji, integracji, praxis, a także demokracji. Autorka zaznacza, że paradygmat podmiotowo-partycypacyjny pozwala na „refleksyjne, otwarte, dywergencyjne i krytyczne podejście do rzeczywistości badawczej”. Autorka rozprawy zdecydowała się na korzystanie w swych badaniach z założeń strategii jakościowej. Dążąc do wyjaśnienia rozumienia przez badane osoby wypełniania na terenie szkoły funkcji doradcy zawodowego, przyjęcie jakościowej strategii badań uważam za zasadne. W strategii tej Autorka poddała interpretacji narracje badanych nauczycielek. Analiza każdego z opowiedzianych przypadków pozwoliła Autorce na znalezienie odpowiedzi na postawiony w formie pytania problem badawczy: Jak nauczyciele rozumieją swój udział w realizacji zadań w obszarze doradztwa zawodowego w szkole? Przyjęta strategia badań pozwoliła na wskazanie przez badanych nauczycieli na istniejące braki, dwuznaczności i niedopowiedzenia w obszarze organizacji doradztwa zawodowego w szkole.

W rozdziale trzecim *Doradztwo zawodowe z perspektywy nauczycieli* Autorka zamieściła materiał z analizy narracji siedmiu nauczycielek w różnym wieku, z różnym doświadczeniem, pracujących w różnych szkołach. W analizie opowieści nauczycielek została wykorzystana technika analizy proksemicznej i wskazani aktorzy, miejsca, czas, wartości i oczekiwania. Należy podkreślić, że uzyskany materiał badawczy jest niezwykle interesujący. Dostarcza bogatych informacji o życiu nauczycielek w powiązaniu ze szkołą, jako miejscem pracy. Analiza narracji pozwoliła na poznanie rzeczywistości badanych, głównie tej związanej z pełnieniem funkcji doradcy zawodowego w szkole. I choć przyjęta strategia jakościowa nie pozwala na uogólnienia w całej populacji, to jednak uzyskany materiał dostarczył ważnych informacji odnośnie do prowadzenia doradztwa zawodowego w polskiej szkole. W podsumowaniu tego rozdziału zabrakło mi skonkretyzowania wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz. Co prawda znalazły się one w opisach poszczególnych badanych, jednak w mojej ocenie konstruktywne propozycje dla praktyki edukacyjnej, wynikające z przeprowadzonych analiz, mogłyby w tej części zostać zamieszczone.

Ogólnie należy podkreślić, że podjęty projekt badawczy został zaprezentowany poprawnie, choć pełen obraz realizowanych przez Doktorantkę zadań pojawia się dopiero po przeczytaniu całego rozdziału trzeciego. Należy zaznaczyć, że założenia badawcze zostały wnikliwie i przekrojowo zaprezentowane, badana grupa została prawidłowo opisana. Również właściwie przedstawiono i zaprezentowano uzyskane rezultaty badań, grupując je zgodnie z analizowanymi problemami badawczymi. Zastosowana konstrukcja pracy pozwala odbiorcy na porównanie postawionych pytań z uzyskanymi rezultatami badań. Badania przeprowadzone przez Doktorantkę uznaję za oryginalne i trudne do przeprowadzenia ze względu na specyfikę tematu. Opracowanie założeń metodologicznych jest poprawne. Doktorantka zastosowała właściwe podejście do badań własnych, co pozwoliło na uzyskanie wyczerpujących informacji w badaniach jakościowych, z uwzględnieniem określonych sfer badawczych. Należy docenić zarówno wysiłek włożony przez Doktorantkę w ich przeprowadzenie oraz wartość uzyskanych rezultatów badań. Wyniki te z pewnością wzbogacą wiedzę pedagogiczną, pozwalając także na osadzenie jej nie tylko w kontekście wiedzy teoretycznej, ale także praktycznej. Oczywiście można podjąć polemikę na ile uzyskane informacje w grupie badanych pozostają w sferze indywidualnej, a na ile rzeczywiście znajdują potwierdzenie w praktyce edukacyjnej.

3) Aplikacyjnej – Doktorantka w rozdziale czwartym zaprezentowała autorski model doradztwa zawodowego oparty na założeniach pedagogiki towarzyszenia. Wartością tego modelu jest relacja nauczyciela z uczniem, która jest zbudowana na towarzyszeniu nie tylko w sprawach nauki i wyboru dalszej ścieżki kształcenia i zawodu, ale przede wszystkim w uczuciowym, moralnym i duchowym rozwoju ucznia.

Propozycja Autorki, aby we współczesnej szkole wprowadzić model doradztwa zawodowego w nurcie pedagogiki towarzyszenia uważam za niezwykle trafny i ważny. Zaproponowany model doradztwa zawodowego w nurcie pedagogiki towarzyszenia osadzony jest w tradycji ignacjańskiej i związany z wychowaniem towarzyszącym, którego nadrzędnym celem jest wspieranie ucznia w rozwoju fizycznym, intelektualnym, emocjonalnym, wolitywnym, duchowym, religijnym i zawodowym. Model ignacjański uwzględnia pięć elementów: kontekst, doświadczenie, refleksję, działanie i ocenę. Doktorantka dokonała implementacji jego założeń na grunt doradztwa zawodowego. Kolejno wskazała, jak poszczególne etapy – wskazane w modelu ignacjańskim – mogą być wykorzystane w praktyce pedagogicznej, w tym w obszarze doradztwa zawodowego. Kolejno opracowała działania w zakresie: kontekstu, doświadczenia, refleksji, działania, oceny. Na szczególną uwagę zasługuje tabela nr 4 s. 241, w której Autorka zaprezentowała wykaz kompetencji, którymi powinien wykazać się nauczyciel realizujący zadania z zakresu doradztwa zawodowego w nurcie pedagogiki towarzyszenia. Należy podkreślić, że ta część pracy jest bardzo nowatorska i wartościowa. Jednak przygotowując rozprawę do jej wydania proponowałabym Autorce poszerzenie tego rozdziału o praktyczne aspekty realizacji założeń modelu doradztwa zawodowego w nurcie pedagogii towarzyszenia. W takiej postaci przedstawione informacje, jak wcześniej wskazałam, są wartościowe, ale mają charakter zbyt ogólny.

W podsumowaniu pracy Autorka dokonała syntezy uzyskanych wyników badań i zaprezentowała ogólne wnioski pedagogiczne. W mojej ocenie zabrakło mi krytycznych uwag i postulatów pedagogicznych odnośnie do systemowych rozwiązań w zakresie prowadzenia doradztwa zawodowego w polskich szkołach.

Przeprowadzona przez Doktorantkę interpretacja wyników badań i opracowane na jej podstawie wnioski odzwierciedlają rozległą wiedzę i kompetencje badawcze Doktorantki. Podjęła ona dyskusję uzyskanych rezultatów badań w świetle aktualnej literatury przedmiotu. Lektura rozprawy doktorskiej nie nasuwa wątpliwości, iż celem zasadniczym było zaprezentowanie stanu doradztwa zawodowego podejmowanego w polskiej szkole.

Należy zaznaczyć, iż w zakresie formułowania o sens prezentowania własnego stanowiska oraz doborze merytorycznej argumentacji, Doktorantka wykazała należyte wnioski oraz potwierdziła, iż posiada potencjał naukowy artykułowania swoich poglądów w sposób logiczny, jasny i spójny. W zakresie konceptualizacji materiału analitycznego Doktorantka wykazała się starannością i obiektywizmem. Właściwie skompletowała materiały wypełnione bogatymi źródłami faktograficznymi i normatywistycznymi. Doktorantka podjęła swobodną próbę rozwiązania istotnych problemów.

IV. Ogólna wiedza Doktorantki w dyscyplinie pedagogika

Po zapoznaniu się z recenzowaną pracą, głównie z jej częścią teoretyczną, stwierdzam, że w sposób adekwatny i gruntowny zostały omówione przez Doktorantkę prezentowane w niej zagadnienia. Teoria w zakresie pedagogiki, głównie pedagogiki pracy została przedstawiona w sposób kompetentny, z uwzględnieniem aktualnych tendencji w pedagogice i prezentacją aktualnych wyników badań w przedstawionym zakresie tematycznym. Wysoko oceniam Jej zdolności do analizy obszernego i zróżnicowanego materiału teoretycznego i empirycznego, co przekłada się na rzetelne i merytoryczne omówienie eksplorowanej tematyki.

Podsumowując, uważam, że Pani mgr Monika Ewa Trybulska wykazała się:

- 1) Znajomością wykorzystywanych w dysertacji teorii i koncepcji, co pozwoliło Jej na analizowanie mechanizmów wyjaśniających omawiane zagadnienia i opracowanie na tej podstawie projektu badawczego,
- 2) Wskazanie wkładu naukowego w rozwój wiedzy teoretycznej na temat specyfiki doradztwa w polskiej szkole poprzez opracowanie autorskiego modelu doradztwa zawodowego w nurcie pedagogiki towarzyszenia,
- 3) Wskazanie aplikacyjności przeprowadzonych badań.

V. Umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Moniki Ewy Trybulskiej stanowi ważny wkład w poszerzenie wiedzy o wielu wątkach w zakresie zastosowania koncepcji naukowych, uwarunkowania doradztwa zawodowego w polskiej szkole, znaczenia i roli nauczycieli w procesie doradzania zawodowego. Dysertacja jest nowatorska i może stanowić istotną pomoc w projektowaniu oddziaływań w zakresie doradztwa zawodowego. Doktorantka zaprezentowała kompetencje badawcze, zarówno w aspekcie zaprojektowania badań na poziomie konceptualizowania problemu badawczego, jak i jego realizacji empirycznej. Na szczególną uwagę zasługuje wnikliwie dokonywana analiza omawianych zagadnień. Taka umiejętność pozwala Autorce na precyzyjne odniesienie się do eksplorowanych zagadnień zarówno w kontekście uzyskanych rezultatów badań własnych, jak również w kontekście wyników badań otrzymanych przez innych autorów. Umiejętność dokonania wnikliwej oceny otrzymanych wyników własnych badań wskazuje, że Doktorantka jest świadoma szans i zagrożeń badawczych, a także ich praktycznego wykorzystania.

Konkluzja:

Przedstawioną przez Doktorantkę pracę oceniam pozytywnie zarówno w aspekcie merytorycznym, jak i metodologicznym. Rozprawa odpowiada warunkom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.), która z mocy art. 33 ustawy z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 84, poz. 455) - ma zastosowanie do niniejszego przewodu - **i wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Anna Kobiela